

Elogi de la vida

Xavier Besalú

SI HEU LLEGIT ELS ARTICLES DEL DOSSIER HI HAUREU TROBAT, PER DAMUNT DE tot, vida; també naturalitat, banalitats, transcendències, quotidianitat, és a dir, molta vida. Persones que parlen de les barreres arquitectòniques i de la dependència, de bicicletes adaptades i d'incomprensió, sí, però també del suïcidi i de l'eutanàsia, de sexualitat (tota una consigna, això de posar-hi «imaginació, diàleg i humor») i de separació de la parella; de bàsquet i de revistes, d'handbol i monitoratge; de fugides amb un noi i de l'alegria per l'augment de sou; de les ganes de comprar una casa i de les presses per tenir xicota; d'escoles, d'obres de teatre i de discoteques; d'anar d'oient a classe (genial i divertidament irònic en paraules d'un llicenciat amb sordesa!) i de famílies agradables i exigents alhora; de sentiments i de temences; del carnet de conduir i de les ànsies de tenir cotxe propi; d'il·lusions (com aquella de passar amb el cotxe, acompanyat dels col·legues, «per davant de la meva exicota amb les ulleres de sol posades») i expectatives (com la de fer de *segurata*). I aquesta és la substància del dossier, l'oportunitat d'escoltar i sentir persones sense adjectius que parlen de la vida, de la seva i de la de tots.

Resseguir cadascun d'aquests testimonis, d'aquests relats, a vegades d'aquestes confidències, ha estat un exercici estimulants i suggerent, que ens fa conscients alhora del camí recorregut aquests darrers anys i del que ens queda encara per fer. Jo em limitaré, en aquest escrit, a seguir la invitació a la conversa que ells han encetat, a glossar, en la distància física però en la proximitat espiritual –si se'm permet utilitzar aquest mot–, alguns dels retalls de vida que ens han ofert.

Una ciutat a la mida dels nens i nenes, diu un pedagog italià, és, sense cap mena de dubte, una ciutat més amable, més acollidora i més de bon viure per a tothom. Una ciutat a l'abast de les persones amb discapacitat seria no solament menys agressiva i apressada, sinó sobretot més sensible, més humana i més respectuosa amb els seus ciutadans, infants, joves, adults o vells. Eliminar les barreres arquitectòniques i urbanes, doncs, no és un luxe només a l'abast de les societats opulentes, sinó un indicador d'humanitat,

una resistència necessària al model canònic que hem anat construint entre tots i que guia polítics i urbanistes: l'home jove, modern, esportiu i cosmopolita. Si és cert que només ens adonem de la importància de l'aigua corrent quan ens la tallen, o de l'electricitat quan falla el subministrament, o de la salut quan estem malalts, és probable que no ens adonem de la «inhospitalitat» de la ciutat fins que portem un cotxet, anem en cadira de rodes o a cegues.

L'autonomia i la independència personal són el símptoma més perceptible i evident de maduresa i de llibertat: el creixement i l'educació no són sinó un esforç necessari per assolir aquestes fites. Però tots hem tingut i tenim experiències de dependència, de necessitat, d'ajut: quan patim una avaria a la carretera, quan no trobem el carrer que busquem, quan ens hem deixat la cartera a casa, quan ens trobem malament a l'estadi. Hi ha persones, però, amb dependència congènita, i això, segons que diu un dels testimonis que heu pogut llegir, «és el que marca l'autèntic drama de ser discapacitat», drama que nosaltres només podem intuir en la mesura en què hem viscut aquesta limitació. Com sentència ell mateix, de manera ben poc complaent i sense embuts, «tenir una discapacitat és objectivament una putada!».

Ara, «per sobre de tot, els discapacitats som éssers humans, és a dir, persones, amb sentiments, emocions, pensaments...», com diu un altre dels amics que m'han precedit. Hi ha un problema real de coneixement, de contacte físic, de relació, de comunicació. Per totes dues parts.

De la banda de la persona amb discapacitat hi ha dues menes de problemes a resoldre: un d'acceptació, d'afirmació del propi jo, d'estar bé amb si mateix, de no haver de fingir i amagar la pròpia condició. En paraules d'Alexandre Jollien, la discapacitat «és allà, amb nosaltres; cal, doncs, que l'acollim com un cinquè membre, cal que arribem a establir un acord amb ella». L'altre és d'obertura, de socialització, gairebé podríem dir, d'evitar el tancament malgrat que moltes vegades t'hi sentis empès per la desconsideració i el rebuig dels altres o per les dificultats quotidianes, físiques i ambientals per fer vida social.

I de la banda de les altres persones, ho diu un tercer articulista, «cal fer caure les barreres mentals», les pors, les desconfiances, «l'espectre de la incomunicació», el no saber quina cara posar i quines paraules dir. I tenir una actitud radical de dignitat i de respecte, perquè «cada cara és el símbol de la vida. Tothom té dret a la seva dignitat. Quan respectem algú, estem fent, a través d'ell, un homenatge a la vida. Quan tractem els altres amb dignitat, ens estem respectant a nosaltres mateixos», com diu Tahar Ben Jelloun.

Respecte: ni paternalismes, ni afectacions, ni infantilismes. Ho ha escrit en Ramon amb paraules precises: «Quan us trobeu amb una persona que pateix alguna discapacitat, no la mireu amb ulls de llàstima, ni de compassió, sinó amb els ulls d'humans que teniu». Hi ha fins i tot, en la seva afectació, gent que gairebé arriba a culpabilitzar-se de la discapacitat dels altres i davant la seva presència mostra una mena de condol, una seriositat i un posat compungit, semblant al que posem quan passem pel davant d'un enterrament.

Amb educació, fent ús de les normes i convencions que regulen la vida social i fan més fàcils les relacions, però sense encarcaments i convencionalismes. I aquesta bona educació comença pel llenguatge, perquè les paraules creen i defineixen la realitat i les paraules no són neutrals, sinó que contenen una càrrega potent, que conforma actituds i dona pas als comportaments. Perquè hi ha paraules que humilien i paraules que discriminen.

Però també amb sinceritat: «Hi ha somriures que fereixen, hi ha compliments que maten», escriu el mateix A. Jollien. La manera com l'ajudaven els seus autèntics amics, explica, era «a base d'una naturalitat totalment nua de convencionalismes. No tenia res a veure amb la pietat de les velletes, ni amb l'altruisme ostentós del fill de papà. La pietat fereix més que el menyspreu. Cada dia ensopego amb aquesta actitud condescendent de qui creu que em fa feliç, però em nega la meua llibertat i de retruc a mi mateix. El menyspreu tonifica; per contra, la pietat, per la seva fadisa, anestesia».

Fins i tot amb indiferència, que no està pas renyida amb la deferència, ni amb la naturalitat. Hem sentit reclamar manta vegades a l'antropòleg Manuel Delgado «el dret a la indiferència» com a norma de vida social, que explica més o menys d'aquesta manera: la indiferència és una mena de ritual que consisteix a fer veure a l'altre que l'hem vist i que som conscients de la seva presència, però immediatament després distreure la nostra atenció per donar-li a entendre que no és objecte d'un escrutini i una observació particular i sostinguda, perquè per als humans ser observat de manera més o menys sistemàtica i permanent és com a mínim incòmode.

Aquest coneixement entre els uns i els altres s'ha fet més freqüent i fàcil des que les nostres llars d'infants i escoles han esdevingut més inclusives i integradores, és a dir, més justes; des que tots

JORDI S. CARRERA

Manifestació a Girona contra la guerra a l'Iraq.

els infants, sigui quina sigui la seva condició, el seu origen, les seves capacitats i el seu lloc de residència, han tingut lloc i temps a l'escola, perquè tots tenen dret a créixer i desenvolupar-se i tots necessiten aprendre a viure i conviure amb els altres, que són una petita mostra de totes les identitats i totes les diferències que conformen la ciutat (la veritat és que a Catalunya encara no són pas tots els que tenen lloc i temps a les escoles «ordinàries»; encara n'hi ha un petit nombre que s'escolaritza en escoles «extraordinàries», les anomenades escoles especials, només per a alumnes amb determinades discapacitats. A diferència del que passa, per posar només dos exemples, al País Basc o al Quebec). Aquesta vida en comú ha contribuït més que deu campanyes publicitàries i més que cent prèdiques morals a desfer malentesos, a dissoldre temences, a fer lligams i amistats, a compartir afeccions i desigs, a fer més rica i planera la vida.

En altres àmbits, en canvi, les coses no han pas avançat tant: ni en el treball, ni en el lleure, ni al carrer, ni al Parlament. Integrar no vol dir només que tothom tingui les mateixes oportunitats, sinó compartir espais i temps, vivències i conflictes, perquè tots som ciutadans i tots podem treure profit d'aquest nou marc de relacions del qual ningú se senti exclòs.

I si parlem de normalitzar, convé que precisem bé les paraules: qui s'ha de tornar normal no són les persones, que ja ho són, sinó els entorns físics, socials i mentals, de manera que no impedeixin a ningú la possibilitat d'incorporar-se activament a la vida social.

Gràcies, doncs, per recordar-nos que la Terra és de tots i que tots, si volem ser feliços, necessitem els altres.

Xavier Besalú és professor de pedagogia a la Universitat de Girona.